

Kommentering af udkast til produkt af forskningsbaseret faglig rådgivning fra DCE, Aarhus Universitet

Titel på produkt	Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag iv		
Ansvarlig for produktet (projektleder i DCE)	Christian Kjær		
Rekvirent	Miljøstyrelsen		
Kontaktperson hos rekvirent	Hans Christian Karsten		
Deadline for fremsendelse af kommentarer	udfyldes inden fremsendelse	Dato for afslutning af håndtering af kommentarer	

	Rekvirent			DCE	
	Kommentar	Placering i produktet	Ansvarlig for kommentar	Håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering af kommentar
1	Afsnittet indeholder en række mere generelle forvaltningstiltag, men her savnes en opsamling af mere konkrete påvirkninger og mulige afværgetiltag f.eks. ved brud af en spredningskorridor. Der er information i den tidligere udgave af håndbogen, som ikke fremgår af den nye, hvis dette fortsat er relevant, så ønskes det også angivet i den opdaterede udgave. Der er bl.a. udarbejdet en ny vejledning om faunapassager hos Vejdirektoratet i 2020 som også vil være relevant at henvise til ifm. faunapassager; https://www.vejdirektoratet.dk/sektion	s. 18 (Hasselmus)		Afsnittet er blevet uddybet og opsplittet med underoverskrifter for at øge læsbarheden. Vejledningen er bestemt relevant og bliver nu refereret til i afsnittet.	Rasmus Mohr Mortensen

	<i>Rekvirent</i>			<i>DCE</i>	
	<i>Kommentar</i>	<i>Placering i produktet</i>	<i>Ansvarlig for kommentar</i>	<i>Håndtering af kommentar</i>	<i>Ansvarlig for håndtering af kommentar</i>
	/groenne-korridorer-paa-tvaers-af-motorvejene				
2	Afsnittet indeholder en række mere generelle forvaltningstiltag, men her savnes en mere systematisk gennemgang af påvirkninger og mulige afværgetiltag som i forrige udgave af håndbogen. Der er pt. en bred forståelse af levestedsbeskyttelsen for arter på habitatdirektivets bilag iv, hvorfor spredningskorridorer, og påvirkninger heraf, vil være relevante at tilføje til afsnittet.	s. 28 (Birkemus)		Afsnittet er blevet uddybet og splittet op med underoverskrifter for at øge læsbarheden.	Rasmus Mohr Mortensen
3	Der savnes mere information om generelle og specifikke afværgetiltag for bæveren. Der er udgivet en forvaltningsplan fra 2020, hvor der kan findes mere viden om håndtering af bæver, f.eks. om regulering af primære og sekundære dæmninger.	s. 14 (bæver) Generelle og specifikke afværgetiltag		Afsnittet om generelle og specifikke forvaltningstiltag er blevet uddybet og opsplittet med underoverskrifter for at øge læsbarheden. Desuden henvises nu til forvaltningsplanen.	Rasmus Mohr Mortensen
4	En af de væsentligste konflikter, som er at der er delte meninger om hvorvidt bæveren påvirke vandrefisk, særligt laks, ørred og snæbel fremgår ikke af afsnittet, hvor der i øvrigt nævnes konflikter	s. 10, s. 14 (bæver)		Konflikten er blevet beskrevet i afsnittet.	Rasmus Mohr Mortensen
5	Når der er konkret viden om at kortet ikke giver et fyldestgørende billede af udbredelsen, ønskes det tilføjet på kortet hvor bestanden på Sjælland	s. 12 (bæver)		UTM-kvadrater, hvor bæveren blev udsat i Nordsjælland er nu markeret på kortet, dog i en anden farve.	Rasmus Mohr Mortensen

<i>Rekvirent</i>			<i>DCE</i>		
	<i>Kommentar</i>	<i>Placering i produktet</i>	<i>Ansvarlig for kommentar</i>	<i>Håndtering af kommentar</i>	<i>Ansvarlig for håndtering af kommentar</i>
	forekommer, så kortet i store træk er retvisende.				
6	Der nævnes hvilke kriterier, der skal til, for at stor vandsalamander, spidssnudet frø, springfrø og grønbroget tudse vågner af vinterdvale. Der ønskes ligeledes en beskrivelse af, hvad der får dem til at gå i vinterdvale. Og om muligt, ønskes begge dele også beskrevet for markfirben og klokkefrø, løgfrø, løvfrø og strandtudse.	Padder & markfirben		<ul style="list-style-type: none"> • Stor vandsalamander, Spidssnudet frø, springfrø, klokkefrø, strandtudse og grønbroget tudse: Der findes ikke referencer, så derfor undladt. • Markfirben: Begge kriterier allerede eksplicit nævnt i teksten. Teksten er underbygget på begge kriterier, men uden af nævne referencer, da disse savnes på dette emne. Løgfrø og løvfrø: Begge kriterier indarbejdet i teksten.	LCA / KF, ND, LCA, MH LCA / PR LCA / PKC
7	For markfirben, stor vandsalamander, spidssnudet frø og grønbroget tudse er det beskrevet hvor mange æg, de lægger. Dette ønskes også for klokkefrø, løgfrø, springfrø og strandtudse.	Padder		<ul style="list-style-type: none"> • Springfrø, løgfrø, løvfrø og strandtudse: Er indarbejdet i teksten. Klokkefrø: Er allerede indeholdt i teksten, derfor ingen ændringer.	LCA / PKC, LCA LCA / ND
8	Det beskrives, at stor vandsalamander og spidssnudet frø kan overvintre i deres ynglevandhul. Om muligt, ønskes omstændighederne uddybet med fx forekomst, alders- og kønsfordeling. Der ønskes så vidt muligt også en vurdering af dette for springfrø (og andre padder, der overvintre i vand?).	Padder		<ul style="list-style-type: none"> • Stor vandsalamander og spidssnudet frø: Det er sjældne undtagelser, at disse arter overvintre i vandet. Der er findes ikke referencer til at uddybe omstændighederne. • Springfrø: Sjældne undtagelser er allerede beskrevet i teksten. Der er findes ikke referencer til at uddybe omstændighederne. Øvrige arter: Ikke relevant.	LCA / MH, KF LCA / KF
9	I forhold til genopretningsprojekter, ønskes der en vurdering af, hvor stor en andel af æg og voksne der kan tages fra en bestand – og hvor mange % der skal	Padder & Markfirben		<ul style="list-style-type: none"> • Stor vandsalamander, markfirben, løgfrø, løvfrø og standtudse: Den ønskede vurdering indarbejdet. 	LCA / PR, PKC, LCA, MH LCA / ND

<i>Rekvirent</i>			<i>DCE</i>		
	<i>Kommentar</i>	<i>Placering i produktet</i>	<i>Ansvarlig for kommentar</i>	<i>Håndtering af kommentar</i>	<i>Ansvarlig for håndtering af kommentar</i>
	sættes tilbage til indsamlingsvandhullet for at indsamlingen ikke er negativt for bestanden?			<ul style="list-style-type: none"> Klokkefrø: Arten er så truet, at der ikke kan gives generel vurdering. Det må vurderes individuelt i hvert enkelt tilfælde. Derfor er den ønskede tekst ikke indarbejdet. Spidssnudet frø, springfrø og grønbroget tudse: Det vil være forskelligt fra sted til sted, så der kan ikke gives generel vurdering.	LCA / MH, KF
10	Det nævnes, at detektion vha. DNA er muligt for stor vandsalamander, løgfrø, spidssnudet frø, strandtudse og grønbroget tudse. Dette bedes nævnes for springfrø, hvis sådan information er tilgængelig.	Padder		Springfrø: Indtil nu er der kun sparsom erfaring med DNA detektion af æg, så derfor er information udeladt.	LCA / KF, MH
11	Der ønskes en artsspecifik beskrivelse af hvor mange egnede ynglevandhuller (herunder størrelse), der skal etableres, for at bestanden ikke påvirkes negativt, hvis alle eksisterende vandhuller nedlægges.	Markfirben og padder		<ul style="list-style-type: none"> Stor vandsalamander, Markfirben, løgfrø, løvfrø og strandtudse: Den ønskede beskrivelse indarbejdet. Klokkefrø: Artens situation er så usikker at det frarådes at gennemføre projekter, der vil medføre trusler for klokkefrø. Derfor er den ønskede tekst ikke indarbejdet. Spidssnudet frø, springfrø og grønbroget tudse: Det vil være forskelligt fra sted til sted, så der kan ikke gives generel vurdering.	LCA / MH, PR, PKC, LCA LCA / ND LCA / KF
12	Snæbel – ingen kommentarer	Snæbel		OK	
13	Findes der systemer til overvågning med eDNA?	s. 255 Overvågnings metodikker		Der er indsat nyt afsnit om eDNA inkl. 2 referencer (side 256); desuden indsat ordet ”alderstruktur” i afsnittet ovenfor.	Peter Wiberg-Larsen

Rekvirent			DCE		
	Kommentar	Placering i produktet	Ansvarlig for kommentar	Håndtering af kommentar	Ansvarlig for håndtering af kommentar
		Tykskallet malermusling			
14	Det fremgår af tabel 3 at aldersstrukturen for bestanden i Odense Å er >60 år, mens der i afsnittet udbredelse står 50-60 år og derover. Der bør stå det samme begge steder.	s. 256 Tykskallet malermusling		Der er rettet til i tabel 23.3, så teksten her svarer til den på side 255 (256)	Peter Wiberg-Larsen
15	Efter at have læst afsnittet om eremit er det stadig lidt uklart hvordan vi bedst muligt håndtere en sag med et træ med eremit i, som skal fældes. Der nævnes flytning til kasser, men også at dette ikke nødvendigvis er virksomt. Kan der gives nogle anbefalinger til hvordan man håndtere fældning af et eremittræ bedst f.eks. ved topkapning og bevaring af stammen?	s.213 Eremit		Der er ikke i gennemgangen fundet undersøgelser af effekten af topkapning. Da forslaget er godt er ølgende sætning indsat: Et alternativ til at fjerne ældre og døende træer vil være at sikre dem, dels ved at topkappe dem over hulheder der fungerer eller kan fungere som ynglekammer for eremit. Derved redder man levestedet, og forlænger muligvis også dets varighed, da tiltaget ofte også vil forøge den periode der går før træet vælter pga. vindpåvirkning.	Morten Strandberg
16	Der står at "... naturpleje og naturgenopretning kan ofte styrke de berørte bestande, så de bedre modstår ændringer af levestedet og øget dødelighed som følge af anlægsarbejder." Dette er uheldigt formuleret og fremstår som om individdrab er acceptabelt såfremt levestederne forbedres. Dette er ikke tilfældet og bedes omformuleres. Alternativt, kan der efterfølgende står noget i stil med; "Individdrab af arter opført på habitatdirektivets bilag IV er dog ulovligt uden forudgående	Side 45, nederst		Markfirben: Der er tilføjet at "Individdrab af arter opført på habitdirektivets bilag IV er dog ulovligt uden forudgående dispensation, jf. artsfredningsbekendtgørelsen	LCA / PR

<i>Rekvirent</i>			<i>DCE</i>		
	<i>Kommentar</i>	<i>Placering i produktet</i>	<i>Ansvarlig for kommentar</i>	<i>Håndtering af kommentar</i>	<i>Ansvarlig for håndtering af kommentar</i>
	dispensation, jf. artsfredningsbekendtgørelsens.”				
17	Generelt for alle arter ville det give et meget bedre overblik i forvaltningssammenhæng, hvis der i bilagene var et årshjul som viser alle perioder for arternes livscyklusser. Hvornår deres yngle-, raste-, flyveperiode osv. ligger.			Da arterne har varierende livscyklus som kan være meget kompleks og strække sig over flere år er det vurderet at det ikke umiddelbart var muligt at lave et gennemgående og ensartet layout som samtidigt var læsbart. Derfor er der ikke tilføjet et årshjul.	
18	Det nævnes under trusler mod arterne at et studie i Frankrig vedr. Louisiana-flodkrebs viste at krebsen var skyld i en stor reduktion af lys skivevandkalv. Er det muligt at perspektivere resultaterne til Danmark? Vil signal- og flodkrebs have samme effekt hvis de introduceres til et miljø med bred vandkalv og lys skivevandkalv? Og hvilket effekt vil udsætning af fisk have?	Side 204 og side 210 Bred vandkalv og Lys skivevandkalv		<p>Indsat følgende for bred vandkalv: Det er sandsynligt at udsætninger af den hjemmehørende flodkrebs og/eller den invasive signalkrebs også vil kunne påvirke fødegrundlaget for bred vandkalvs larver. Det er dog ulovligt at udsætte signalkrebs. Udsætning af fisk vil ligeledes kunne påvirke arten, da den ikke trives med stor tæthed af fisk.</p> <p>Indsat følgende for lys skivevandkalv: Det er sandsynligt at udsætninger af den hjemmehørende flodkrebs og/eller den invasive signalkrebs vil kunne påvirke lys skivevandkalvs ynglesuccés ved prædation på dens larver. Det skal bemærkes at det er ulovligt at udsætte signalkrebs. Udsætning af fisk vil ligeledes kunne påvirke arten, da den ikke trives med stor tæthed af fisk.</p>	Morten Strandberg

<i>Rekvirent</i>			<i>DCE</i>		
	<i>Kommentar</i>	<i>Placering i produktet</i>	<i>Ansvarlig for kommentar</i>	<i>Håndtering af kommentar</i>	<i>Ansvarlig for håndtering af kommentar</i>
19	Afsnittet indeholder en række mere generelle forvaltningstiltag, men her savnes en mere systematisk gennemgang af påvirkninger og mulige afværgeforanstaltninger ift. anlæg i nærheden af søer med bred vandkalv. Hvad skal der være fokus på, f.eks. når den i tredje larvestadie går på land og forpupper sig i to uger?	Side 205		Følgende indsats: Mere specifikt kan man beskytte de to aktuelle populationer mod forstyrrelse ved at begrænse mennesker og dyrs færdsel langs bredzonen i den periode og i de områder hvor forpupningen der sker på land finder sted.	Morten Strandberg
20	Generelt mangler der ensartethed ift. brugen af "bevaringstilstand" eller "rødlistestatus" eller ingenting. For at holde bogen tidsløs, bør fornævnte ikke opgives, da en opnåelse af gunstig bevaringsstatus for en art ikke vil påvirke artens beskyttelsesstatus i habitatdirektivet.			Angivelse af rødlistestatus og bevaringsstatus er nu bortredigeret	Christian Kjær
21	For lys skivevandkalv er de eneste forvaltningstiltag nævnt, opformering og re-introduktion. Vurderes det at disse er brugbare afværgeforanstaltning, for ikke at forværre artens tilstand i Danmark?	Side 110 Lys skivevandkalv		Der menes vel side 210. Som der står er der ikke fundet dokumentation for effekten af forvaltningstiltag. Følgende sætning er tilføjet: Dette skyldes måske at responsen på forvaltningstiltag tager tid, og at arten er vanskelig at opdage.	Morten Strandberg
22	Findes der nogen afværgeforanstaltninger for grødeskæring?	Side 230 Grøn mosaikguldsmed		Vi har ændret formuleringen af afsnittet som følger: " Alle fysiske påvirkninger på værtsplanten krebseklo med henblik på at øge afvandingspotentialer, kan påvirke op mod 3 generationer af nymfer, givet dens generationstid på 2-3 år i nymfestadiet	Rikke Reisner Hansen

<i>Rekvirent</i>			<i>DCE</i>		
	<i>Kommentar</i>	<i>Placering i produktet</i>	<i>Ansvarlig for kommentar</i>	<i>Håndtering af kommentar</i>	<i>Ansvarlig for håndtering af kommentar</i>
				(Kastner m.fl. 2018). Derfor bør al vandføringsvedligehold foregå differentieret, så beskæring af værtsplanten undgås. .”	
23	Ved tilfælde hvor der ryddes opvækst i potentielle habitater, som forværre forholdene, kan det på nogen måde genetableres?	Side 244 Grøn kølleguldsmed		Dette afhænger af i hvor høj grad forholdene er forværret (eg. Er populationen forsvundet helt derfra). Ved en fuld rydning af træer, risikerer man både at brinker eroderes og påvirker nymfens forhold og at der bliver for åbent for arten i voksenstadiet. Genetablering af træer og brinkforhold er tidskrævende og vi har ikke kunnet finde litteratur hvor noget lignende er forsøgt med henblik på at genetablere en population af grøn kølleguldsmed. Samtidig forudsætter det også at der findes en anden population indenfor indvandringsradius af stedet. Vi har derfor ikke medtaget dette som en mulighed.	Rikke Reisner Hansen
24	Det nævnes i afsnit 22.5 at det ”næppe er muligt at planlægge gennemførelsen af fx anlægsarbejder på tidspunkter af året, hvor det kan udelukkes, at bestanden ikke vil kunne påvirkes negativt.” Findes der ingen eksisterende afværgeforanstaltninger? Har der ikke været nogen tidligere sager i andre EU-medlemslande?	Side 249 Natlyssværmer		Der er tilføjet et eksempel fra Tyskland på etablering af erstatningsarealer i forbindelse med et anlægsarbejde.	Ole Roland Therkildsen
25	Det nævnes i afsnit 23.5 at al vandløbsvedligeholdelse er en trussel mod arten. Omfatter dette også underboring? Findes der afværgeforanstaltninger som vil	Side 255 Tykskallet malermusling		Der står faktisk ikke ”al vandløbsvedligeholdelse”, kun at omfattende grødeskæring er en trussel.	Peter Wiberg- Larsen

<i>Rekvirent</i>			<i>DCE</i>	
<i>Kommentar</i>	<i>Placering i produktet</i>	<i>Ansvarlig for kommentar</i>	<i>Håndtering af kommentar</i>	<i>Ansvarlig for håndtering af kommentar</i>
gavne elritsen og dermed indirekte tykskallet malermusling?			<p>Underboring er desuden IKKE vedligeholdelse, men en form for regulering. Som sådan mener jeg heller ikke at underboring kan betragtes, fordi der er tale om at skyde rør under bunden, uden derved at påvirke dennes øvre lag, som er essentielle for både musling og værtsfisk. Ved godt, at der under arbejdsprocessen anvendes boremudder, som i værste fald (uheld) kan blive tilført vandløbsvandet. Og det kan selvfølgelig påvirke nedstrøms beliggende områder med grov bund. Men problemet vil være forbigående og mindre betydende, sammenlignet med tilførsel af fine partikler via fx dræn fra naboarealer til vandløb. Overordnet set mener jeg derfor ikke, at det er noget som specifikt skal nævnes. Spørgsmålet om afværgeforanstaltninger er derfor heller ikke specielt relevant. I givet fald vil der være tale om retningslinjer for arbejderne, som indbygges i en tilladelse.</p>	